

Uluslararası
Kutadgu Bilig
Kurultayı

26-28 Eylül 2019

Türk Dil Kurumu Yayınları

Uluslararası
Kutadgu Bilig
Kurultayı

26-28 Eylül 2019
BİLDİRİLER

Ankara

Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı [Ankara: 2019]

Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı: (26-28 Eylül 2019)/
[düzenleyen]: Türk Dil Kurumu; yayına hazırlayanlar: İrem Işıl
Altun, Ekrem Beyaz.-- Ankara: Türk Dil Kurumu, 2020.

1640 s.: rnk. res, fotoğ.-- (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek
Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1343)

ISBN 978-975-17-4596-5

1. Toplantılar, Kutadgu Bilig 2. Kutadgu Bilig, Türk Dili
Edebiyatı— Toplantı I. Altun, İrem Işıl II. Beyaz, Ekrem (yayına
hazırlayanlar)

809.7

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1343

ULUSLARARASI KUTADGU BİLİĞ KURULTAYI
Ankara, 26-28 Eylül 2019
BİLDİRİLER

*

Yayına Hazırlayanlar:
TDK - Uzman İrem Işıl ALTUN
TDK - Uzman Ekrem BEYAZ

*

Kapak tasarımı:
TDK - Dilek ŞERBETÇİ

*

Baskı:
Birinci baskı: Ankara, 2020 Eylül
ISBN: 978-975-17-4596-5

*

Dağıtım:
Türk Dil Kurumu
Atatürk Bulvarı No: 217
06680 Kavaklıdere / ANKARA
Telefon: +90 (312) 457 52 00
Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83
Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

(26-28 Eylül 2019) Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı
DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN - Türk Dil Kurumu - Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzi ERSOY - Türk Dil Kurumu - Ankara Hacı Bayram Veli
Üniversitesi
Doç. Dr. Bilal ÇAKICI - TÜRKSOY - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Leylâ KARAHAN - Gazi Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Yavuz KARTALLIOĞLU - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Uzm. İrem Işıl ALTUN - Türk Dil Kurumu

(26-28 Eylül 2019) Uluslararası Kutadgu Bilig Kurultayı
BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN - Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe İLKER - Manisa-Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşehan Deniz ABİK - Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Bilal YÜCEL - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Celal DEMİR - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Çetin PEKACAR - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Emine YILMAZ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Erden KAZHYBEK - Ahmet Baytursunov Dil Bilimi Enstitüsü
Prof. Dr. Erdoğan BOZ - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Gulbanu KOSSYMOVA - Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR - Ankara Üniversitesi(Emekli)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice ŞİRİN - Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati DEVELİ - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

- Prof. Dr. İbrahim TAŞ - Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ - Azerbaycan Millî İlimler Akademisi
Prof. Dr. İsmet ÇETİN - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Kasımcan SADIKOV - Taşkent Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü
Prof. Dr. Layli UKUBAYEVA - Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Prof. Dr. Lindita XHANARI - Tiran Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Fatih KİRİŞÇİOĞLU - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mesut ŞEN - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Musa ÇİFCİ - Uşak Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH - Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖNER - Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN - Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa UĞURLU - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Necati DEMİR - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Oktay AHMED - Aziz Kril ve Metodiy Üniversitesi
Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA - İstanbul Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Osman MERT - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Paşa YAVUZARSLAN - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Recep TOPARLI - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Robert DANKOFF - Chicago Üniversitesi
Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK - Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Semra ALYILMAZ - Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki KAYMAZ - Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ - Yıldız Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Akartürk KARAHAN - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür AY - Uşak Üniversitesi
Doç. Dr. Seyitnazar ARNAZAROV - Türkmenistan

İÇİNDEKİLER

- Kutadgu Bilig Üzerine Kısa Bir Değerlendirme* [Zeynep KORKMAZ] • 1-7
- Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig Anıtında Türk Kökenli Kelimelerin İlk Tarihi Fonetik Sonluğu* [Qızılgül ABDULLAYEVA] • 8-18
- Kutadgu Bilig'de "ara...ara / ara...arala" Bağlacı* [A. Deniz ABIK] • 19-28
- Kutadgu Bilig'in Genel Söz Varlığının Kazakçadaki İzleri* [Marlen ADİLOV] • 29-36
- Kutadgu Bilig'de Geçen Bir İlaç Adı: "Şelise" Üzerine Bir İnceleme* [Ceyda ADIYAMAN] • 37-48
- Kutadgu Bilig Örneğinde Türk Dilinde Bir Zarflaşma Modeli: Niteleme Sıfatları → Nicelik Zarfları* [Esin AĞCA] • 49-58
- Kutadgu Bilig'de "ara ... ara(la) ..." Bağlacı Üzerine* [Ferruh AĞCA] • 59-70
- Kutadgu Bilig'deki Sembolik Betimlemelerin Mitolojik Temeli ve Sanatsal-Estetik Gelenek Meselesi* [Zhanat AITMUKHAMBET] • 71-83
- Kutadgu Bilig'de "Yakşı" Kelimesi Üzerine Bağlamsal Bir Yaklaşım Denemesi* [Cüneyt AKIN] • 84-97
- Kutadgu Bilig ve Vagz-ı Azat'ta Bilge ile Âlime Bakış* [Nazmi ALAN] • 98-103
- Kutadgu Bilig'in Başka Metinlerle İlişkisi Sorunu* [Mehmet AYDIN] • 104-113
- Kutadgu Bilig'de Geçen Gök Bilimi Terimlerindeki Karışıklıklar* [Ayşe AYTAÇ] • 114-119
- Kutadgu Bilig ve Siyasetname'de Çalışma Ahlakı ve Meslekler* [Elnura AZİZOVA] • 120-143
- Kutadgu Bilig'de Geçen "urunçak" Sözcüğü Üzerine* [Fatih BAKIRCI] • 144-150
- Kutadgu Bilig ve Uygur-Karahanlı Metinlerinde "Kör-" Fiilinin Ettirgen Şekilleri ve "Körkit-" Üzerine* [Cahit BAŞDAŞ] • 151-157

- Küresel Medeniyet ve Milli Şuur Açısından Kutadgu Bilig* [Karlygash BAYTANASOVA] • 158-163
- Bahaeddin Ögel'in Gözüyle Türk Mitolojisi Açısından Kutadgu Bilig* [Behruz BEKBABAYI] • 164-176
- Kutadgu Bilig'deki Fiillerin İstemi Üzerine* [Ertan BESLİ] • 177-199
- Kutadgu Bilig'de Soru Yapıları: Gömülü Soru Örneği* [Tuğba BİLVEREN] • 200-215
- Kutsaldan Kurguya: "Su" Romanında Kutadgu Bilig'in Şifreleri* [İbrahim BİRİCİK] • 216-222
- Kutadgu Bilig'de Geçen Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerin Transkripsiyonu Meselesi* [Saidbek BOLTABAYEV] • 223-238
- Kutadgu Bilig'de Olumsuz Niteleyiciler ve Buldukları Bağlamlardan Hareketle Devrin Bakış Açısı* [Emrah BOZOK] • 239-259
- Kutadgu Bilig'de Eş Anımlı ve Zıt Anımlılık Kavramının Kişisel Karakteristikler için Kullanımı* [Gülzura CUMAKUNOVA] • 260-277
- Kutadgu Bilig'in Folklor Semiyosferi* [Mehmet Surur ÇELEPİ] • 278-298
- Kutadgu Bilig'de "Kılık" ve "Kılınç" Sözlerinin Kullanım Özellikleri Üzerine* [Engin ÇETİN, Emre UZER] • 299-316
- Kutadgu Bilig ile Gülistan'ın Eğitim Anlayışlarının Mukayesesi ve Günümüz Eğitim Anlayışıyla Örtüşen Yönleri* [Ömer ÇİFTÇİ] • 317-329
- Kutadgu Bilig'in Viyana Nüshası'nda "Aydın"lı Kelimelerin Yazımı* [Melek ÇUBUKCU] • 330-359
- Kutadgu Bilig'de Bir Bağdaşıklık Ögesi Olarak {+KI} Biçim Birimli Edatlar* [B. Erdem DAĞISTANLIOĞLU, Nevin MAZMAN] • 360-379
- Kutadgu Bilig'de Metaforik Betimlemeler* [Celal DEMİR] • 380-406
- Kutadgu Bilig'in Kaynakları Problemi (Ay Sembolizmi Özelinde Bir Yaklaşım)* [Serkan DERİN] • 407-420
- Ortaokul Öğrencilerinin Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig ile İlgili Farkındalıklarının Belirlenmesi* [Erol DURAN, Ebru ÖZTÜRK] • 421-433

- Rusya'da Kutadgu Bilig Çalışmalarında Kazan Şehri ve L. M. Volkova'nın Kazan Şehrindeki Son Dönem Çalışmaları* [Muvaffak DURANLI] • 434-442
- Kutadgu Bilig'de "Törü" Kelimesi Etrafında Kavram Alanı* [Kürşat EFE] • 443-458
- Kutadgu Bilig ile 15. Yüzyıl Anadolu Mesnevileri Üzerinde Söz ve Muhteva Benzerliği Üzerine Bir İnceleme* [Muhittin ELİAÇIK] • 459-471
- Çin ve Doğu Türkistan'da Kutadgu Bilig Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Çin'in Türkoloji Siyaseti* [Erkin EMET] • 472-479
- Kutadgu Bilig'in Bilgi Felsefesi Açısından Sunduğu İmkânlar* [Erdoğan ERBAY] • 480-485
- Kutadgu Bilig'in Söz Varlığının Kavram Sınıflandırması* [Gönül ERDEM NAS] • 486-494
- Kutadgu Bilig'i Felsefi Açıdan Yeniden Anlamak* [H. Haluk ERDEM] • 495-500
- Kutadgu Bilig'de Sözlü İletişim* [Oğuz ERGENE] • 501-544
- Kutadgu Bilig'de Antonim Kelimeler* [Dilek ERGÖNENÇ] • 545-565
- Kutadgu Bilig'de Eğitimin Kültürel Temelleri* [Mustafa ERGÜN] • 566-570
- Kutadgu Bilig'de Geçen ve Moğolcada Anlam Değişmesine Uğramış Olan İkilimler* [Namsrai GERELMAA] • 571-578
- Kutadgu Bilig'den Türkiye Türkçesi Ağzlarına Birkaç Fül* [Ferdî GÜZEL] • 579-591
- Türk Dilli Şeyrin Nizamisi* [İsa HƏBİBBƏYLİ] • 592-593
- Kutadgu Bilig ve Rabguzi'nin Kısasü'l-Enbiya Eserlerinin Söz Varlığının Karşılaştırmalı Analizi* [Naile HACIZADE] • 594-603
- Kutadgu Bilig'de Pozitif Bilimlerin İzleri* [Ümit HUNUTLU] • 604-619
- Kutadgu Bilig Araştırmalarının Tarihi ve Azerbaycan'daki Durumu* [Elçin İBRAHİMOV, Rubabe İBRAHİMOVA] • 620-627
- Kutadgu Bilig'de ok / ök Enklitiği* [İsmail ILGIN] • 628-656

- Kutadgu Bilig'de Ay ve Güneşle İlgili Astronomi Bilgilerinin Kaynağı* [Ayşe İLKER] • 657-664
- XX. Yüzyılın Başındaki Ortak Türk Maneviyatı* [Dihan KAMZABEKULY] • 665-681
- Kutadgu Bilig'de Sayı Sembolizmi* [Arda KARADAVUT] • 682-694
- Kutadgu Bilig'in Çevirisinde Arat ve Clauson'un Ayrıldığı Noktalar* [Akartürk KARAHAN] • 695-705
- Kutadgu Bilig'te "Tengri-Tanrı" Kavramı* [İsmayıl KAZIMOV] • 706-716
- Kutadgu Bilig'de Geçen "Esri" (Kaplan) Sözcüğündeki Anlam Değişimi* [İbrahim KEKEVİ] • 717-721
- Kutadgu Bilig'den Günümüze Kadar Yaşayagelen Kazakça Deyimler* [Kuanyshbek KENZHALIN] • 722-727
- Disiplinler Arası Bir Çalışma Alanı Olarak Kutadgu Bilig* [Ahmet KESKİN] • 728-746
- Kutadgu Bilig'de Delile Dayalılık* [Filiz KILIÇ] • 747-751
- Kutadgu Bilig'de Geçen Hayvan Adlarının Saha Türkçesindeki Hayvan Adlarıyla Karşılaştırılması* [Fatih KİRİŞÇİOĞLU, B. Yavuz PEKACAR] • 752-770
- Kutadgu Bilig'in Bugüne Dek Yapılmış Metin Yayınlarında Görülen Okuma Yanlışlıkları ve Yeni Bir Kutadgu Bilig Metin Yayımı Tasarısı* [Timur KOCAOĞLU] • 771-779
- Kazak Kültüründe Aile Kavramı ve Kutadgu Bilig'ten Örnekler* [Miras KOSIBAYEV] • 780-787
- Kutadgu Bilig'deki Tanım Teorisinin Esasları* [Gülbanu KOSIMOVA, Ercan ALKAYA] • 788-794
- Kutadgu Bilig - Oğuz-Kıpçak Eseri* [Bakytgul KULZHANOVA] • 795-804
- Söz Uçar Yazı Kalır: Yazılı Bir Metin Olarak Kutadgu Bilig'de Sözlü İcra Unsurları* [Gülten KÜÇÜKBASMACI] • 805-837
- Kutadgu Bilig ve Kaplan Postlu Şövalye'de Saptanan Benzer Anlamlı Hikmetler* [Ketevan LORTKIPANIDZE] • 838-841

Kutadgu Bilig'den Fuzuli'nin Türkçe Divan'ına Renk Bildiren Kelimelerin Kültür-Dil Bilimi Yaklaşımlı İncelenmesi "Kara Reng" [Aynura MAHMUDOVA] • 842-848

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bilişsel Becerilerinin Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Unsurları Tespit Edebilme Durumları Açısından Değerlendirilmesi [Osman MERT, Kürşad Çağrı BOZKIRLI] • 849-858

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig Adlı Eseri ve Tatar Atasözleri [Gülnaz MÖGTESİMOVA] • 859-861

Kutadgu Bilig'de "Tanrı" ve "Peygamber" Anlamlı Kelimeler Üzerine [Baba MUHARREMLİ] • 862-867

Kutadgu Bilig'de ve Nizami-i Gencevi Mesnevilerinde Hükümdar Adaletin Sembolü Olarak [Möhsün NAĞISOYLU] • 868-875

Kutadgu Bilig'de Devlet, Siyaset ve Hukuk Terimleri [Kamil Veli NERIMANOĞLU] • 876-882

Kutadgu Bilig'in Kazakça Çevrilerindeki Bazı Sorunlar [Bekarys NURIMANOV] • 883-893

Kutadgu Bilig Fergana Nüshası Üzerine Genel Bir Değerlendirme [Zühal ÖLMEZ, Gyülcan BAYRAMİ] • 894-919

Kutadgu Bilig'de Yöneticilerle Din Adamı Odgurmuş Arasındaki İnanç Muhasebeleri [Mehmet Naci ÖNAL] • 920-941

Kutadgu Bilig'de teg "gibi" Benzetme Edatının Yarattığı Edebiyat Üzerine Gözlemler [Mustafa ÖNER] • 942-954

Kutadgu Bilig'e Göre Türk Yönetim Sanatının İncelikleri: Yönetim ve Çeşitli Halk Kesimleri ile İlişkiler [İsmail ÖZÇELİK] • 955-965

Kutadgu Bilig ve Dizini Üzerine Düzeltmeler [Sadettin ÖZÇELİK] • 966-976

Kutadgu Bilig Üzerine Kıpçak Türkçesi Bağlamında Tespitler [Can ÖZGÜR] • 977-986

kılık Sözü Üzerine [Nevzat ÖZKAN] • 987-1007

Kutadgu Bilig'de Hümanizm [Nurettin ÖZTÜRK] • 1008-1029

Her Eserin Bir Öyküsü Vardır: Kutadgu Bilig'in Yazılış Öyküsü [H. Emre PEKYÜREK] • 1030-1050

Kutadgu Bilig'deki Vecizeler ve Atasözleri [Bozorova SABOHAT] • 1051-1056

Uygur Harfli Kutadgu Bilig Nüshasının Metin-Dil Bilimi Bakımından Başarılı Yönleri [Kasımcan SADIKOV] • 1057-1067

Kutadgu Bilig'deki Dilin-Faydası Zararı Anlamının Günümüz Kırgızcasındaki Eş Değerliği [Burul SAGINBAYEVA] • 1068-1081

Bir Münekkit Nüshası Örneği: Kutadgu Bilig [Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA] • 1082-1100

Kutadgu Bilig'deki Alegorik İsimlerin Özellikleri ve Birbirleriyle İlişkileri [Janagül SAMETOVA] • 1101-1107

Kutadgu Bilig ve Kazak Atasözleri [Karlygash SAREKENOVA] • 1108-1112

Kutadgu Bilig'de Geçen "Yol" İzleri Üzerine Bir Araştırma [Berdi SARIYEV] • 1113-1145

Kutadgu Bilig Kaç Beyitten Oluşmuştur? [Osman Fikri SERTKAYA] • 1146-1150

Kutadgu Bilig ve Hayretü'l Ebrar Temelinde Gökyüzü, Yıldızlar ve Evren [Mehtap SOLAK SAĞLAM] • 1151-1160

Yusuf Has Hacib'e Göre Kapıcıbaşı [Süleyman SOLMAZ] • 1161-1172

1969'dan Başlayarak Son 50 Yıl Boyunca Kutadgu Bilig'le Birlikte Yaşamak [Myratgeldi SÖYEGOV] • 1173-1177

Kutadgu Bilig'deki Söz Sanatlarının Eğiticiliği ve Öğreticiliği Üzerine Görüşler [Zharkynbike SULEİMENOVA] • 1178-1187

Kutadgu Bilig'deki Atasözlerinin Kırgız Türkçesindeki Karşılıkları [Negizbek ŞABDANALİYEV] • 1188-1200

Kutadgu Bilig'de İsimlere Eklenen Yardımcı Filler Üzerine [Hatice ŞAHİN] • 1201-1206

Kutadgu Bilig'te Esmayihüsna Karşılığı Kullanılan Kavramlar [Cevdet ŞANLI] • 1207-1231

- Kutadgu Bilig’de Bazı Kişi Adlarının Köken ve Anlam Bilimi Açısından Değerlendirilmesi* [Mesut ŞEN] • 1232-1239
- Kutadgu Bilig’in Kahire Nüshasında Ötrenin İşlevleri* [Serkan ŞEN, Najibullah BEGZAD] • 1240-1248
- Kutadgu Bilig Bağlamında Değerlerimiz* [Tuğba ŞİMŞEK, Ömer İNCE] • 1249-1260
- Kutadgu Bilig Macaristan’da* [Edit TASNÁDI] • 1261-1267
- Kutadgu Bilig’in Söz Varlığına Katkılar* [İbrahim TAŞ] • 1268-1279
- Kutadgu Bilig’in Kavram Dünyasında Evlilik* [Emine TEMEL] • 1280-1298
- Kutadgu Bilig’de Semboller Üzerinden Budist Etki* [Hacer TOKYÜREK] • 1299-1311
- Kutadgu Bilig’de Doğadan İnsana Aktarım Metaforları (Hayvanlar)* [Funda TOPRAK] • 1312-1323
- Kutadgu Bilig’de Karşılaştırma Kategorisi İşaretleyicisi Olarak “Yig”* [Yeter TORUN ÖĞRETMEN] • 1324-1333
- Kutadgu Bilig ve Yetim Oğlan’ın Hikâyesi* [Battulga TSEND] • 1334-1338
- Yusuf Has Hacib’in (Balasaguni) Kutadgu Bilig Eserindeki Odgurmuş Karakteri* [Aleksandr TSOI] • 1339-1347
- Kutadgu Bilig ve Yunus Emre’de Söz Algısı* [Fikret TÜRKMEN, Soner SAĞLAM] • 1348-1361
- Kutadgu Bilig’de Kap Metaforları* [Nagehan UÇAN EKE] • 1362-1377
- Yanut / Cevāb Bağlamında Kutadgu Bilig Üzerine Bir Değerlendirme* [Mustafa UĞURLU] • 1378-1383
- Kutadgu Bilig’de Düş Motifi* [Avazkhon UMAROV] • 1384-1388
- Kutadgu Bilig’in Kırgızistan Kültür / Toplum Hayatındaki Yeri ve Üzerinde Yapılmış Çalışmaların Değerlendirilmesi* [Nurdin USEEV] • 1389-1396
- Kutadgu Bilig’in Söz Varlığı ve Günümüz Türk Lehçeleriyle Karşılaştırılması* [Ceyhun Vedat UYGUR] • 1397-1439

Toplumsal Kurallar Bağlamında Kutadgu Bilig’de Siyasi-Hukuk Kültürü ve Siyasi-Hukuk Dili [Gatibe VAGİFKIZI] • 1440-1448

Kutadgu Bilig’deki Bazı Bilişsel Eş Anımlı Sözcükler ve Eş Dizimlileri [Özen YAYLAGÜL ÜSTÜNEL] • 1449-1466

Kutadgu Bilig’de Yükümlülük Kipliği İşaretleyicileri [Habibe YAZICI ERSOY] • 1467-1479

Kutadgu Bilig Dilindeki İnsan Kavramı [Magripa YESKEYEVA] • 1480-1485

Kutadgu Bilig’de Bellek Fiilleri Üzerine Notlar [Hüseyin YILDIZ] • 1486-1505

Kutadgu Bilig’de Mavi Göğe Doğru Yol Almak [Muhammed Emin YILDIZLI] • 1506-1513

Kutadgu Bilig’deki Fiillerin Semantik Tasnifi Üzerine [Emrah YILMAZ] • 1514-1546

Kutadgu Bilig’e Edim Bilimsel Bakış: Kutadgu Bilig’de Kullanılan Nezaket Stratejileri [Engin YILMAZ] • 1547-1561

Karahanlı ve Harezmi Türkçesi Eserlerinde Ünlülerin Yazılışındaki Çeşitlilik Üzerine [Bilâl YÜCEL] • 1562-1587

Terim Türetmede Yararlanılan Eski Kaynaklardan Kutadgu Bilig [Hamza ZÜLFİKAR] • 1588-1595

Şemsettin Sami’nin Kutadgu Bilig Değerlendirmesi ve Bu Önemli Eserin Arnavut Dil Bilimi Üzerindeki Yansımaları [Lindita XHANARI (LATIFI)] • 1596-1603

Kutadgu Bilig’de Kurucu Yapı Olarak Metin-Cümleler [A. Mevhibe COŞAR] • 1604-1616

Kutadgu Bilig’de Geçen “Kumarı” Sözcüğü Üzerine [Ahmet KARAMAN] • 1617-1624

Kutadgu Bilig’de “ara...ara / ara...arala” Bağlacı

A. Deniz ABİK*

1. İslami Türk edebiyatının bildiğimiz ilk mesnevisi *Kutadgu Bilig*, bilim dünyasında tanındığı ilk tarihlerden itibaren üzerinde birçok yönden yapılan inceleme ve araştırmalara rağmen hâlâ yeni araştırmalara ışık tutma özelliğini korumaktadır.

Tarihî yazı dili olarak Karahanlı Türkçesinin 11. yüzyıldaki özelliklerini sunan *Kutadgu Bilig*’de bağlaçlar ile ilgili alan yazınında tek tek bağlaçlar ve değişik işlevleri üzerine incelemeler bulunmakta ancak toplu bir çalışma görülmemektedir. Bu konudaki en geniş çalışma Bilge Özkan Nalbant’ın (2016) *Kutadgu Bilig*’deki bağlama grupları üzerine çalışmasıdır.

Kutadgu Bilig’de *ara* sözünün Eski Türkçe metinlerdeki isim, zarf ve edat kullanımları dışında bazı beyitlerde ikili üçlü kullanılan bağlaç örnekleri olduğu görülmektedir. Arat (1947) yayınında *ara* sözünün bulunduğu bağlaç olarak kullanımını gösteren dört ayrı yapıdan söz edilebilir:

1.1. ara...ara

Bağlaç sekiz beyitte görülür:¹

177 *til asğı telim bar yası ma üküş*
ara ögdilür til ara miñ söküş

177 Dilin faydası çok olduğu gibi zararı da çoktur; dil bazen öğülür bazen de çok söğülür.

735 *meniñ bu özüm me bu yañlığ-turur*
ara bar bolur ma ara yok bolur

735 Benim de tabiatım bunun gibidir; bazan var bazan yok olurum.

746 *meniñ me özüm kör añar okşadı*
ara kıkım ildi ara yokladı

746 Ben kendim de işte ona benzerim; gidişim kâh aşağıya kâh yukarıya doğrudur.

1532 *ara yér içer kör yorır belgüsüz*
ara köz körürde bolur belgüsüz

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Bildiri metninde verilen beyitler, Arat 1947 ve beyitlerin çevirileri Arat 1959’dan alınmıştır.

- 1532 Bazan kaybolur kendisini göstermeden dolaşır; bazan da göz önüdeyken silinip gider.
2686 *ağızdın ara ot ara suw çıkar
birisi itigli birisi yıkar*
- 2686 Ağızdan bazan ateş bazan da su çıkar; bunların biri yapar biri de yıkar.
3595 *méni muñka tegrür et öz emgetür
ara küldürür kör ara yığlatur*
- 3595 Bana vücudum ıstırap ve zahmet çektirir; bazan güldürür fakat bazan da ağlatır.
4096 *ara ot bolur kör ara suw bolur
ara küldürür kör ara yığlatur*
- 4096 Onlar bazan ateş olurlar bak, bazan su olurlar bazan güldürürler fakat bazan da insanı ağlatırlar
4749 *ara aç ara tok yügürgü kerek
begi yatsa emgek bu körgü kerek*
- 4749 Bunun için bazan aç bazan tok koşmak lazım; beyi rahat ederse onun zahmetini hizmetkârının yüklenmesi lazımdır.

Bu beyitlerde Arat’ın çevirisine bakıldığında da bağlacın karşıtlık ilişkisini gösterdiği görülür: övülür - sövülür, var - yok, aşağı - yukarı, göz önünde - göz önünde olmayan, yapar - yıkar, ateş - su, güldürür - ağlatır, aç - tok.

1.2. ara...ara...ara

Birbirini takip eden iki beyitte bağlacın üçlü olarak kullanıldığı görülür:

- 402 *ara körse yügrür bezenip udu
ara körmedük teg kılur yér kodu*
- 402 Bir bakarsın, süslenip kuşanarak, arkandan koşar; bir bakarsın, görmezlikten gelir, önüne bakar (Arat, 1959).
403 *ara körse ewrer yana terk yüzün
awağlar neçe tutsa bérmez özin*
- 403 Bir bakarsın, yine yüzünü çabucak çevirir, nazlanır: ne kadar yakalamak istersen, kendine el sürdürmez (Arat, 1959).

Bu iki beyitte birbirine karşıt eylemlerin sıralanması söz konusudur.

1.3. ara...arala

Üç beyitte *ara...arala* bağlacı görülür:

- 3596 *ajun tezginiür-men tilekin udu*
ara aç yatur-men arala todü
- 3596 Onun arzusuna uyararak dünyayı dolaşırım; bazan aç yatarım bazan da tok.
- 4926 *kuruğluğ-turur bu zamâne yası*
ara aşğı teğrür arala yası
- 4926 Zamane yayı kuruludur; insanlara bazan faydası bazan da zararı dokunur.
- 5865 *köñül beg-turur bu et öz kul esîr*
ara sözke tumlır arala isir
- 5865 Gönül beydir, bu vücut ise kul ve esirdir; o kendisine söylenen sözlerden bazan soğur, bazan da ısınır.

Bu beyitlerde de çeviride de verildiği gibi aç- doymuş, faydası - zararı, soğur - ısınır sözlerinde karşıtlık görülür. *ara...ara* veya *ara...ara...ara* bağlaç takımının kullanımındaki özelliklerle aynı durum görülür.

1.4. *arala...ara*

Bağlaç bir beyitte *arala* sözünün önce kullanımı ile sıralanmıştır:

- 6202 *arala awıtur sewinçin visâl*
ara yığlatur kör firâkın tükel
- 6202 Bir bakarsın visal onu sevinçle oyalar; bir bakarsın firak onu sonsuz bir kederle ağlatır.

arala...ara dizilişinde de diğer dizilişteki anlam ilişkisi söz konusudur: sevinçle avutur - ayrılıkla ağlatır.

2. Bu dört dizilişteki kullanım dışında, *ara* kelimesinin zarf olarak kullanımını tanımlayan dört kullanımdan söz edilebilir. *Arala* kelimesinin ise zarf olarak kullanımı görülmemektedir.

2.1. *ara*

- 718 *ara körmedük teg yüz ewrer özün*
adınığ bolur barça kılkiñ sözüğ
- 718 Gün olur görmezlikten gelirsün yüzünü çevirirsün; bütün tavrın ve sözün bir anda değişiverir.
- 400 *ara kılki kız teg kılınçı silig*
sewütür sunup tutsa bérmez elig
- 400 Bazan edası kız gibidir tavrı güzeldir; kendisini sevdire fakat tutmak istedin mi elini vermez.

184 *tilig ögdüm ança ara söktüküm
tilekim söz erdi saña yördüküm*

184 Dili bu kadar öğmekten arada bir söğmekten maksadım sana sözün ne olduğunu anlatmak idi.

2.2. arala

3424 *kimi sözlegey sen kişi bolmasa
kişiler arala özüñ turmasa*

3424 Ortada kimse yoksa ve kendin insanlar arasında oturmuyorsan, kimin hakkında konuşacaksın.

4543 *kişi edgüsiñe katılğıl karıl
kişi bol kişiler arala tiril*

4543 İyi insanlara katıl ve onlarla iyi münasebette bulun; insan ol ve insanlar arasında yaşa.

arala sözünün *Kutadgu Bilig*’de varlığı görülmektedir. Kelimenin yapısına ilişkin açıklamalarda *ara* sözüne +*LA* zarf yapım eki veya +*LA* eklentisinin geldiği görüşleri dikkati çekmektedir (Önler, 1996; Ercilasun, 2008). *LA* eklentisinin Moğolca *ele* ile ilişkilendirildiği çalışmalar görülür (Räsänen, 1957; Poppe, 1991, 1992; Nalbant, 2004).

Yukarıda tespit ettiğimiz dört yapının *Kutadgu Bilig*’in bütün nüshalarında olup olmadığının tespiti, kullanımın nüshaların dönem ve bölgelerine göre farklılık gösterip göstermemesini açığa çıkarabilir. Bu gözle bakıldığında, C nüshasında bulunmayan sayfalara denk gelen 177, 1532, 402, 403, 400 ve 184. beyitlerin C nüshasında olmadığı, yine 3424. beytin bulunduğu kısmın da A nüshasında olmadığı görülür. Beyitlerin bütününe bakıldığında nüsha farkları içerisinde *ara...ara / arala...ara* yapılarıyla ilgili herhangi bir nüsha farkının olmadığı görülmektedir. Bu durumda bağlaç takımının kullanımı, dönem veya bölge farklılığına ilişkin bir bilgi taşımamaktadır.

3. *ara...ara, ara...arala* yapısındaki ikili bağlaç kullanımı, Eski Türkçe çalışmalarında açık olarak görülmemektedir.

Yalnızca, Clauson (1972, s. 196), *Kutadgu Bilig*’in 177. beyti olan

*til asğı telim bar yası ma üküş
ara ögdilür til ara miñ söküş*

beytindeki *ara...ara* sözünü “at one time...at another (ögdil-)” olarak vermiştir. Diğer çalışmalarda bu ikili kullanımın örneklenmediği görülmemektedir.

Gabain (1988), Erdal (2004), Eraslan (2012), T. Tekin (2000), Ş. Tekin (1992) gramerlerinde bu kullanıma ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır. *Eski Uygurcada Bağlaçlar* başlıklı çalışmada da bu kullanım görülmemektedir (Karahana, 2014). Bilge Nalbant (2016), *Kutadgu Bilig*’deki bağlama grupları çalışmasında *ara* sözüyle kurulmuş bağlamalara yer vermemiştir: *kerek ... kerek...*, *...hem...hem...*, *...ya...ya...*, *...yime...yime...*, *...ne...ne...* bağlaçlarını verir. Bu bağlaçlar içerisinde *ara ... ara / arala* görülmez.

Maitrisimit’in Hami nüshasındaki bir kullanım, *ara...ara* kullanımı olarak değerlendirilebilecek gibi görünmektedir. Ancak önceki satırın eksik olması metin bütünlüğünü anlamayı güçleştirmektedir. *Onunç ülüş tört ptr*’de yer alan kısım şöyledir:

Maitrisimit Nom Bitig (Hami) (13. yy.) 4a-28 *ara yultuz ara ay teñri osuglug* ... (derlem.cu.edu.tr).

“(4a-25) ... -lar tört uluş [ü]ze ... (4a-26) *ilig han sekiz tümen [tört mın]* ... (4a-27) *turkaru bramanlarığ ayayur ağarlayurlar* ... ||| (4a-28)

ara yultuz ara ay tñri osuglug ... (4a-29) *-lık körtle yeti kat* ... (4a-30)” (Shimin, Klimkeit & Laut)

On birinci ülüş on üçüncü yaprakta da *bër ygrminç ülüş üç ygrmi ptr* eksik satırlarda *ara* kullanımı bu bağlamda düşünülebilir:

||| *üstün* (Mai.T-11.13a.05.) *kökte altın yağızta oyun* (Mai.T-11.13a.06.) *ır altunluğ küwrüglar üni yañ-* (Mai.T-11.13a.07.) *kurar* ... *ara ara namobut* (Mai.T-11.13a.08.) *kılmaq ünler işitür* ... (Shimin, Klimkeit & Laut, 1988).

Harezmi Altınordu Türkçesi metinleriyle Kıpçak Türkçesi metinlerinde de görülmeyen *ara...ara* bağlacına, taranan Çağatayca metinlerde de *Çağatay Türkçesinde Edatlar* başlıklı çalışmada da (Atay, 2014), Eckmann (2017) ve Bodrogligeti’de (2004) de rastlanmamıştır. Çağatayca metinlerde bu işlevde kullanılan bağlaçların *gâh...gehi*, *geh...gâhi*, *geh...gâh*, *geh...geh*, *gâh...gâh*, *gehi...gehi* olduğu söylenebilir (Atay, 2014). *Geh köziden öltürüp gâhi lebidin can birür...*; *geh bu çıkıp yokarı ol geh düşüp...*; *Fitne kılurğa atlanıp gâh çapıp gehi yanıp...* (Atay, 2014, s. 131).

Anadolu Türkçesinde *Tarama Sözlüğü*’nde *ara* maddesinde 15 ve 16. yüzyıl tanıkları ile verilen “5. Bazen, vakit vakit, ara sıra.” kullanımı, *Kutadgu Bilig*’deki kullanımlar ile benzer kullanımlardır:

Mustafa eydür ilahi senin buyrugun sınınca ben sürçeyim ara kıyam ile ara ruku’ ile ara dizin düşüp ara yüzün sürüp götürem (Tuh. XV, 274)

*Firakından cefa çok çekmişem ben
Oluram ara gamkin ara müştak* (Dai, XV, 122 [Özmen, 2001, s. 149])

*Ey namazın kılmaga dürüşmeyen ulaştırı
Sana kim der kim namazın ara kılma ara kıl* (DB, XV, 137)

*Yindek ol yarin değıldir ah işi bir düzeye
Yakışır bana ara benden kaçır yine ara*
(DB, XVI, 32 [Divan-ı Basit, Edirneli Nazmi])

*Âşıkara ara vefa ara cefadır kârı
Kime ettiyse cefa oldu vefasına seza* (Âli, XVI, 42) (Gelibolulu Ali Divanı)

Tarama Sözlüğü’ndeki Dai tanığı dolayısıyla *Ahmed-i Dai Divanı*’na baktığımızda Özmen’in Dizin’de (Özmen, 2001, s. 125) “ara sıra, vakit vakit” anlamlarını verdiği sözün 99-5’te *illerde töre vardur aş yiyüp ara içmek // saki tur u gel iç hoş bir aş arası nazük* beytinde sadece “bazen, arada” anlamında olduğunu, ikili kullanılan örneğin *Tarama Sözlüğü*’nde tespit edildiği üzere 136-5’te bulunan “yakışır bana ara benden kaçır yine ara” tanığı olduğu görülür (Özmen, 2001, s. 149).

Hacıeminoğlu (1984) da *Türk Dilinde Edatlar* çalışmasında *ara...ara* bağlacını, sadece *Tarama Sözlüğü*’ndeki bu örnekler ile Batı Türkçesinde kaydıyla karşılaştırma edatları başlığında verir. Eski Anadolu Türkçesinde edatları değerlendiren Tiken’in (2004) çalışmasında bu bağlaç ve örnekleri görülmez.

Bergamalı Kadri’de *ara...ara* bağlacı ve *ara* görülmemektedir (Karabacak, 2002).

Osmanlı Türkçesinde *ara...ara* bağlacının tanıkları görülmez. Bu işlevde *gâh...gâh* bağlacının kullanıldığı görülür. J. Deny, §974 “*gâh...gâh*” maddesinde, “bu kelime çoğu zaman bazı...bazı... veya bazen... bazen... karşılığı olarak tekrarlı bir değişme bağlacı olarak kullanılır.” açıklamasını verir (Elöve, 1941; Benzer, 2012, s. 610).

Özbekçede “*ara...ara*”nın görevini karşılayan yapılar olarak karşılaştırma bağlaçları ifadesiyle *gâha...gâha*, *meyli...meyli*, *hah...hah* örnekleri görülür (Öztürk, 2005, s. 86). Uygurcada, Kırgızcada, Çuvaşçada ve diğer Türk yazı dillerinde de *ara...ara* görülmez (Tömür, 2003; Kasapoğlu-Çengel, 2005; Ersoy, 2017). *Türk Yazı Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihî Grameri*’nde bağlaça ilişkin bir kayıt görülmemektedir (Serebrenikov & Gadjeva, 2018).

Ara...ara, *arala...ara*, *ara...arala* bağlaç takımının görevinin bugünkü

“bazen...bazen, kimi...kimi, kâh...kâh, bir...bir” gibi bağlaç takımlarının görevlerine benzemesi dolayısıyla bugünkü bağlaçların araştırmacılarca nasıl değerlendirildiğini görmenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Korkmaz, bağlaçları köken bakımından, şekil bakımından ve işlevleri bakımından olmak üzere üç yönden değerlendirir (Korkmaz, 2003). Bu değerlendirmeye göre *ara...ara / arala* bağlacı köken bakımından Türkçe, şekil bakımından iki veya daha fazla kelimenin tekrarıyla oluşan bağlaçlar, işlev bakımından cümle bağlayıcısı işlevinde bağlaçların zıtlık bildiren cümle bağlayıcıları olarak değerlendirdikleri içerisinde saymak mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye Türkçesinde Korkmaz’ın nöbetleşme bağlaçları olarak ifade ettiği *bazen...bazen, bazı...bazı, bir...bir, biri...öbürü, kâh...kâh, kimi...kimi* Tarama Sözlüğü’nde gördüğümüz “*ara...ara*”nın yerini almış bağlaç takımları gibi görünmektedir (Korkmaz, 2003, s. 118 vd.).

Özmen, *Türkçenin Sözdizimi*’nde *bazen...bazen* (de) bağlacı ile Bağlı Birleşik cümle başlığında bu bağlacın iki cümleyi kendi aralarında dönüşüm anlamı ile birbirine bağladığını söyler (Özmen, 2013, s. 169).

Serdar Yavuz, Anadolu ağızlarındaki bağlaçları incelediği çalışmada *bazen...bazen..., bazı...bazı..., bir...bir..., kimi...kimi...* gibi bağlaçlarını nöbetleşme bağlaçları olarak değerlendirir. Bu bağlaçların iki öge arasında çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi gördüklerini söyler (Yavuz, 2011, s. 78).

Kaynak (1969), *ha...ha, ister...ister, ya...ya, kah...kah* gibi takımları kimi kelimeler eş görevli ögeler arasında tekrarlanarak bağlaç görevinde kullanılır açıklaması ile verir. Tekrarlı bağlaçlardan zarfların tekrarıyla kurulanlar zarflık özelliği taşımakla beraber eş görevli kelimeler ya da cümleler arasında bağlantı kurdukları için bağlaç olarak kabul edilir demektir. Karşılaştırma anlamı veren bağlaçların bir kısmının karşılaştırılan kavramlarda seçme ifade ederken bir kısmının karşılaştırılan kavramlarda seçme yapmadığını söyleyen Kaynak, bu bağlaçlar olarak *gerek...gerek, hem...hem, ne...ne, ha...ha, ama...ama* bağlaçlarını sıralar.

Çifçi (2007) Tanzimat döneminde zıtlık işlevi ile kullanılan cümle bağlayıcı bağlaçlar başlığında *bir...bir, hem...hem* gibi bağlaçları sayar.

Sev, bağlama grubu üzerine incelemesinde “kelime tekrarıyla oluşturulan *hem...hem, ister...ister, kâh...kâh, ne...ne, ya...ya, ya...yahut* da bağlama edatlarında eş görevdeki iki cümle sıralama, karşılaştırma ve denkleştirme suretiyle birbirine bağlanır”, demektir (2012, s. 118).

Araştırmacılar, Türkiye Türkçesindeki *gâh...gâh, bazan...bazan, bir...bir, ister...ister* gibi bağlaçların taşıdıkları değerleri karşıtlık (zıtlık), nöbetleşme,

karşılaştırma, denkleştirme, seçenekli bağlama, seçenek tercihi yapmama, dönüşüm sözleriyle ifade etmektedirler. Türkiye Türkçesinde ikili kullanımların eş değerli başka kullanımlarla da değişmeli kullanıldığı çeşitli örnekler görülebilir: “Bir bakarsın gece yarısı bir telefon gelir, hadi biz sokaklara. Bazen günlerce eve uğramadığımız olur.” (Ahmet Ümit, Sis).

4. Sonuç

Bildiri dolayısıyla incelememizde *ara...ara* bağlacının Karahanlı Türkçesi ve muhtemelen Uygurca dışında diğer tarihî Türk yazı dillerinden yalnız XV ve XVI. yüzyılda Anadolu Türkçesinde tanıklandığı görülmüştür. Bu yüzyıllardan sonra Anadolu sahasında bağlacın kullanımının tanıklanmaması ilginçtir. Bu yapının yerini *arada...arada* kullanımının aldığı düşünülebilir. Bağlacın sadece Anadolu Türkçesinde bir ara görülmesi, Karahanlı Türkçesi ile Oğuzca arasındaki ilgiler üzerine düşünmemizi gerektirebilir. Bağlacın günümüz Türk yazı dillerinde bulunmadığı, görevdeş olarak *gâh...gâh*, *bir...bir*, *arada...arada* gibi başka yapıların kullanıldığı görülmektedir.

ara sözünün zarf olarak kullanımı, tekrarlı kullanım ile bağlaç görevini oluşturmaktadır. Kutadgu Bilig’deki kullanımlar, günümüz Türkiye Türkçesinin *bazan...bazan*, *kimi ...kimi*, *bazı...bazı* bağlaçlarına benzemektedir. Nitekim Kutadgu Bilig çevirisinde Arat, çoğu kez *bazan...bazan* bağlacını tercih etmiştir. Bunun yanı sıra “bakarsın...bir” kuruluşunu bağlaç olarak kullanmıştır.

ara...ara bağlacının “ara...arala” değişkesi dışında “arala...ara” değişkesi de dikkat çekmektedir. Bağlacın yapı taşı *ara* sözünün üçlü kullanımı ile *ara...ara...ara...* bağlaç takımını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan başka zaman zaman önceki bağlaçla bağlantılı olarak “ara”nın tek başına kullanımı da görülür.

Genel olarak Türkçenin bağlaçlarının az olduğu, karşılaşılan diller dolayısıyla bağlaçların kullanımının arttığı yönündeki görüşler bakımından doğru değerlendirmelerin yapılabilmesi Türkçenin tarihî verilerinin daha ayrıntılı işlenmesine bağlıdır.

Kaynakça

- Arat, R. R. (1947). *Kutadgu Bilig I Metin*. İstanbul.
_____(1959). *Kutadgu Bilig II Çeviri*. Ankara.
Atay, A. (2014). *Çağatay Türkçesinde Edatlar*. Konya.
Bodrogligeti, A. (2004). *A Grammar of Chagatay*. Muenchen.
Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish*. Oxford.

- Çifçi, M. (2007). “Tanzimat Dönemi ve Günümüz Romanlarında Cümle Bağlayıcı Bağlaçların İşlevleri ve Kullanım Sıklıkları”, *Türk Dili*, Şubat 2007, C: XCIII, S: 662, s. 147-161.
- Deny, J. (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)* (Çev. Ali Ulvi Elöve). İstanbul: Maarif Matbaası.
- _____ (2012). *Türk Dil Bilgisi* (Çev. Elöve 1941, uyarlama Benzer 2012). İstanbul.
- Eckmann, J. (2017). *Çağatayca El Kitabı* (Çev. Günay Karaağaç). Ankara.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi Grameri*. Ankara.
- Ercilasun, A. B. (2008). “La Enklitiği ve Türkçede Bir ‘Pekiştirme Enklitiği’ Teorisi”, *Dil Araştırmaları*, Bahar 2008, 2, s. 35-56.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic*. Leiden, Boston.
- Ersoy, F. (2017). *Çuvaş Türkçesi Grameri*. Ankara.
- Gabain, A. (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara.
- Haciminoğlu, N. (1984). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul.
- Karahan, A. (2014). *Eski Uygurcada Bağlaçlar*. Ankara.
- Karabacak, E. (2002). *Bergamalı Kadri Müyessiretü'l-Ulûm*. Ankara.
- Kasapoğlu-Çengel, H. (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri Ses ve Şekil Bilgisi*. Ankara.
- Kaynak, O. (1969). “Türkçede Bağlaçlar”, *Türk Dili*, Cilt XIX, Sayı 209, s. 697-705.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara.
- Nalbant, M. V. (2004). “Türkçe Enklitik Edatı LA”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı II, 20-26 Eylül 2004*, Ankara, s. 2157-2173.
- Nalbant-Özkan, B. (2016). “Kutadgu Bilig’de Bağlama Grupları”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi MTAD*, 13(4), (Aralık 2016), s. 192-205.
- Önler, Z. (1996). “Türkçede -IA Zarf Eki”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi*, Ankara, s. 9-15.
- Özmen, M. (2001). *Ahmed-i Dai Divanı I-II*. Ankara.
- _____ (2013). *Türkçenin Sözdizimi*, Adana.
- Poppe, N. (1991). *Grammar of written Mongolian*. Wiesbaden.
- _____ (1992). *Moğol Yazı Dilinin Grameri*, (Çev. Günay Karaağaç). İzmir.
- Räsänen, M. (1957). *Materialien Zur Morphologie Der Turkischen Sprachen*. Helsinki.
- Serebrenikov, B. A. & Gadjeva, N. Z. (2018). *Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Tarihî Grameri* (Çev. Tefik Hacıyev, Mustafa Öner). Ankara.
- Sev, İ. G. (2012). “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi?”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz 2012, 12(2), s. 107-122.

- Tarama Sözlüğü I* (1963). Türk Dil Kurumu. Ankara.
- Tekin, Ş. (1992). “Eski Türkçe”, *Türk Dünyası El Kitabı, II. Cilt, Dil-Kültür-Sanat*, (s. 69-119). Ankara.
- Tekin, T. (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*. Ankara.
- Tiken, K. (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*. Ankara.
- Tömür, H. (2003). *Modern Uyghur Grammar (Morphology)*, Anne Lee (Trans.). İstanbul.
- Yavuz, S. (2011). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bağlaçlar”, *Diyalektolog*, Kış 2011, 3, s. 59-107.
- derlem.cu.edu.tr <http://derlem.cu.edu.tr/index.php?a=tarihsel%2Fsearch> (Erişim tarihi: 20 Haziran 2019)